

SIMON GÉZA GÁBOR JAZZBARÁTOKNAK KÖTELEZŐ OLVASMÁNY

Gramofon Könyvek, Budapest, 2026.

Rég volt, amikor 1966. őszén, az akkor 25 esztendőes ifjú mérnökkel, jazzrajongóval, Márton Attilával, először összehozott a jósors, no meg minden idők egyik legragyogóbb magyar jazzbőgőse, Vajda Sándor. A helyszín pedig nem más volt, mint az akkoriban alakulató Benkó Dixieland Klub. Márton Attila immár a 85. életévét tapossa, Magyarország valaha volt legnépszerűbb jazzbandjének klubja, pedig idén ősszel immár a 60. évadát kezdheti meg...

Attila barátom a mai napig szorgos világjáró jazzbarát és nem utolsósorban ír, ír és ír az eseményekről, amelyekre még 85 esztendősen is oly' virgoncan jár mint a hatvan esztendő előtti első találkozásunkkor. Irigylem a jó kondijáért és mindazokért a friss élményekért, amiket folyamatosan magába szívhat és amikről írhat. Lebilincselő írásainak immár harmadik összefoglaló kötete az, amit most kézbe foghattam.

A kötetet jó párszor végigolvastam és sok-sok oldalnyi "szövegláda" fogalmazódott meg bennem. Ugyanakkor azt is tudomásul kellett vennem, hogy ezen cikkek eredetileg visszafogott mértékben sem kalandozhattak messzi tájakra, mert, hogy a *Gramofon* oldalszáma/betűszáma adott volt. Így a szerzőnek eleve nyilvánvalóan „vissza kellett fognia magát”. Az alant megfogalmazott „kiegészítések” épp ezért az elmúlt hatvan esztendőben igen sokszor lefolytatott „szakmai párbeszéd” leiratai a jazz nagyközönség számára.

Az Emlékezés jazzikonokra elsősorban az anno a hagyományos (elsősorban amerikai) jazztörténetírás által favorizált, folyamatosan újra és újra előtérbe állított sztárolt sztárookra, fókuszál. Akkoriban ezek a jazzmuzsikusok voltak a mindenki által (el)ismert jazzsztárok, akikről angolul, németül, de más európai nyelveken is sorra-rendre jelentek meg az azonos alapadatokat használó, az első komolyabb írásművek szöveganyagát (is) átvevő önálló jazz életrajzok.

Hogy Attila most miért állította őket a fókuszba? Egyszerű a válasz. Neki is, mint sok kelet-európainak, elsősorban ők jelentették, és jelentik a mai napig, „a” jazzt. Hatalmas hangfelvétel gyűjteményéből sorra-rendre húzhatja elő „kedvenceit” és akár hónapokig egyfolytában újra és újra hallgathatja meg őket, Hi-Fi hangminőségben. Tehát nem valami netes változatban, adathiányos háttérrel, ahol ráadásul minimum a zene fele elsikkad, már csak a hangszóróknak nevezett borzadályok kapcsán is. (Én speciel jó ha a tíz százalékát[!] találok például az általam kivételesen még nem birtokolt és ezért keresett eurojazz felvételeknek a neten.)...

Érdekes módon a 19 jazzikon között három magyar vonatkozású is van. Joe Zawinul magyar nagyszülővel rendelkezik. Vele Debrecenben cseveghettem vagy fél órát, amikor a Magyar Rádió jóvoltából fotóriporterként vehettem részt az ottani fesztiválon. Víg Tomi első hazai CD-jének (Now and Then, Pannon Jazz PJ 1055) producere voltam. A Joe Muranyi-val való találkozásoknak se szeri, se száma, ezekről részben Attila is írt. Vele is készítettem CD-t (PJ 1053).

Az említett 19 jazzikon LP-it – még szegény csóróként – először Vajda Sanyinál hallgattam. Tőle kölcsönöztem ki és másoltam mindazokat a John Coltrane LP-eket is, amik megvoltak a házi kincsei között. Azután, amikor megírtam a Márton Attila által is említett Coltrane kötetet, a világon megjelent harmadik Coltrane életrajzot, akkor írás közben a még hiányzókat beszereztem az akkorra már meglévő bécsi lemezcsere partnereimtől - főleg szovjet, román és bolgár jazzlemezekért cserében. Jó részüket azután tovább is passzoltam az általam legjobban csodált hazai bögösnek, Vajdának. Mert, hogy akkorra nálam már például David Murray méregdrága japán LP-i voltak soron, nagyon tetszett és azokat kezdtem begyűjteni. Coltrane-nel ellentétben Murray már járt Magyarországon, 2004-ben CD-je is megjelent (Fonó FA-206-2). A következő Márton kötetben remélhetőleg már ők is benne lesznek.

Az őszikók közül, akiknek volt budapesti koncertje, azokon természetesen ott voltam, nagynéha még írtam is róluk. Armstrong volt az első nagy jazzikon élményem. Hatalmas volt a tombolás a Népstadionban, amit négy buszmegállónyira lakó szüleim is konstataáltak, mert, hogy odáig hallatszott.

Brubeck, Kenton, Mingus, Smith – élőben jó emlékek. A Brubeck koncert különösen emlékezetes volt fotóriporterként. Aznap használtam először új japán masinámat „élesben” és „press” feliratos kollégáimmal egyetemben csak az első szám alatt kattintgathattunk, utána le kellett ülni...

Nekem viszont Thad Jones nagy csalódás volt, ezt le is írtam. A Miles budapesti koncert pedig azon ritka esetek közé tartozott, amikor jazz-zongorista barátnőmmel együtt elmenekültünk a koncertről.

A *Jazz és Irodalom I.* bevezetőjében Márton Attila azt írja, hogy „Természetesen a jazz-témájú szépirodalom messze elmarad az összehasonlíthatatlanul bőségesebb szakirodalomtól.” Nos, ebben nagyon is vitatkoznék, a magyar nyelvterületet illetőleg mindenképpen. Összességében ugyanis jóval több szépíró foglalkozott/foglalkozik Magyarországon a jazz-szel mint szakíró társuk, Jókai Mórtól Móricz Zsigmondon és Örkény Istvánon át egészen Weöres Sándorig, vagy éppen napjainkig. Tény, hogy relatív kevés az olyan komplett kötetek száma, amelyek a jazz szépirodalom körébe tartoznak, de igen sokat írtak verseket, novellákat, vagy éppen szépirodalmi jelentőségű interjúkat, élménybeszámolókat is. Ha a (szak)újjágírókat is beszámítom, akkor talán összesen 4-5 tucatnyian írtak eddig itthon a jazzről szakcikkeket. Komplett jazzkönyvet meg csak alig kéttucatnyian publikáltak. Ugyanakkor szinte hihetetlenül magas azok száma, akik egy-két-három verset, novellát, elbeszélést, netán kisregényt publikáltak kimondottan jazz középpontúsággal. A nem jazzközéppontú, ám a jazzről is szóló szépirodalmi írásoknak pedig se szeri, se száma. Az „apró”, egy-két-három oldalas írásokból vagy tíz vaskos kötetnyi, sok ezer oldalnyi, lehet a teljes anyag.... Persze, a mai agyonjogszabályozott szerzői jogi viszonyok közepette ezek az összefoglaló kötetek aligha tudnának belátható időn belül megjelenni... és akkor még hol van az olvasóközönség?

Márton Attila kötetében a *Jazz és irodalom II. Magyar tollal – Orlay Chappytól Gonda Jánosig* című fejezete sajnos messze a leghiányosabb. Az összességében döbbenetes mennyiségű anyagot újra és újra olvasva, nem rejthetem véka alá

azokat műveket és művészeket, akik nagyon nagy valószínűséggel hiányoznak a hatalmas Márton Attila könyvtárban (is). A magyar jazztörténeti művek - legyenek azok összefoglalók, életrajzok, zenekartörténetek, sorra-rendre kimaradtak a felsorolásból. Itt most azonban csak 14 tételt idézek, mintegy ízelítőül. A téma részletesebb bibliográfiája megtalálható *A magyar jazztörténet ösvényein. A magyar jazztörténeti kutatás hatvanöt esztendeje 1958–2023* című kötetben, a 252. és a 318. oldal között, azaz összesen 66 oldalon. A mini hiánylista:

- Tiszay Andor műfordításai: A néger is ember. Amerikai néger költők antológiája. Vajda János Társaság, Budapest, 1949.
- Malecz Attila: A jazz Magyarországon. Tömegkommunikációs Kutatóközpont - Népművelési Intézet, Budapest, 1981.
- Pál Sándor-Csányi Attila tanulmánya és lemezei alapján: A hazai jazz-történet emlékei I. rész. Pop – Jazz – Rock módszertani kiadvány. Népművelési Intézet, Budapest, 1982. (műsoros kazetta melléklettel).
- Simon Géza Gábor: The Book of Hungarian Jazz. Előszó: Csányi Attila. Szerkesztő: Bürger Miklós. Fotó szerkesztő: Siklós Kata. Hotelinfo Ltd., Budapest, 1992. november.
- Halász Gyula: Jazz Kanizsán. Jazz-hétvégétől az Alpok-Adriáig. Halász Gyula, Nagykanizsa, 1996.
- Kean-Jacques Leca: Yochk'o Seffer, „Free”comme Jazz. Edilivre A Paris. Edilivre Classique Collection, Saint-Devis, 2012.
- Molnos Péter: Scheiber Hugó – Festészet a jazz ritmusában. Kieselbach Kereskedelmi Kft., Budapest, 2014. október 31.
- Alex Vasiliu: Jancy Körössy. Jazz in Romania – Jazz Romanese. Vol. 1. Artes, Sibiu, 2014. (CD melléklettel).
- Pascale Radiere (Balval Ekel): Elek Bacsik. Un homme dans la nuit, Jacques Fiament Éditions, La Neuville-Aux-Joutes, 2015. március.
- Szegedi Márton: The Music of Gábor Szabo. Jazzforschung / Jazz Research 47, Internationale Gesellschaft für Jazzforschung (IGJ) – Institut für Jazzforschung an der Universität für Musik und darstellende Kunst, Graz, 2015.
- Bombera Krisztina: Roby Lakatos - Gipsy Fusion. Helikon Kiadó – Trubadúr, Budapest, 2015. (CD melléklettel).
- Simon Géza Gábor-Dr. Bajnai Klára-Borsos Tibor: Kölcsönhatások. Film és jazz Magyarországon 1928–1950. Jazz Oktatási és Kutatási Alapítvány, Budapest, 2018.
- Rainer Erd: Tony Lakatos: Sagt nur nicht Künstler zu mir. Books on Demand, Norderstedt, 2020. augusztus 1.

Havas Ádám: *The Genesis and Structure of the Hungarian Jazz Diaspora*. Ashgate Popular and Folk Music Series. Routledge, London–New York, 2022. május.

A 2000/2001-ben a Seiber Mátyás tanulmányokkal feltűnt zeneakadémista, Kovács Soma szerette volna megírni a Gonda életmű addigi történetét egy abszolút komplett bibliográfiával, diszkográfiával. A mintegy 350 oldalasra tervezett kötethez az MJKT/JOKA tandem jóvoltából a szerzői és a szerkesztői, könyvtervezői díj, a teljes nyomdaköltség, bankban zárolva, mind mind rendelkezésre álltak. Ám „főhősünk” minden létező fórumon protestált a kötet ellen. Így abból nem lett semmi... Azután kemény negyedszázaddal később, 2024-brn megjelent Szántó T. Gábor rém gyenge kötete, *A jazzprofesszor*.

Nagyon hiányolom azt az angol nyelvű művet, amelyben a legtöbb magyar szócikk van, nevezetesen a Barry Kernfeld szerkesztette *The New Grove Dictionary of Jazz Second Edition, in three volumes*, (Macmillan Press Limited, London, 2002): Bacsik Elek, Beamter Jenő, Benkó Sándor, Binder Károly, Buttola Ede, Chappy, Deseő Csaba, Dresch Mihály, Dudás Lajos, Filu, Gárdonyi László, Grensó István, Ittész Tamás, Kőrössy János, Kovács Andor, Kovács Gyula, Magyar Jazzkutató Társaság, Martiny Lajos, Pannon Jazz, Pege Aladár, Szabados György, Frank Szabó, Szabó Gábor, Szabó Sándor, Szakcsi Lakatos Béla, Tabányi Mihály, Trio Midnight, Vukán György, Zoller Attila.

A legkülönlegesebb hiány pedig a magyar jazztörténeti művek legszebbike, a 2007/2008-ban a budapesti Pytheas által magyar, angol és német nyelven, nem teljesen azonos illusztrációs anyaggal, párhuzamosan kiadott *K.u.K. ragtime - Az Osztrák-Magyar Monarchia ragtime korszaka* című kötet.

A Társutasok a jazzben tiszta Amerika. Pedig nem csak ők azok, akik igazi társutasok, hanem van egy nagy csomó nyugat- és kelet-európai is, de itt vannak ugyanannak a kornak a magyar klubvezetői, olyan hatalmas egyéniségek, mint Bánhidi Mária (Budapesti Művelődési Központ), Beke Árpád (Nagykanizsa), Felvinczy Attila (Miskolc), Kalocsai Csilla (ELTE ÁJTK "Jazzforum"), Vági László (Szeged) stb., stb.

És, persze, szót kellene ejteni a mára már jó alaposan elbukott jazz LP és CD kiadókról, mint olyan társutasokról, akik nélkül ma fogalmunk sem lenne arról, hogy a rendszerváltás tájékán kik, mit alkottak. Itt a legnagyobb gond, amivel az önjelölt producerek nem számol(hat)tak, hogy a zenészek (a tradicionális

bandatagokon kívül), nagyon sokszor egyetlen LP-t, CD-t sem vásároltak saját felvételükből(!) és adtak tovább... Így nem csoda, hogy az akár csak 100-150 példányban megjelentetett hanghordozók jó része a producer(ek) nyakán maradt. És ma már azon sem csodálkozok, hogy ezen CD-k egyes használt darabjai ötszámjegyű Ft összegekért találhatóak itt-ott, jobbára csak néhány óráig...

Komoly problémám volt/van a kötet olvashatóságával. Egy tempósabb olvasásra például totálisan alkalmatlan. Gyakorlatilag egybefolyik minden. Nincsenek elhatárolt bekezdések, szinte egyáltalán nincsenek vastagbetűs névkiemelések (ahol van, ott is van kihagyás...), és pokolian zavaró, hogy egyetlen cím sem kerül dőlt betűs, vagy »« megkülönböztetésre.

A könyv óriási hiányossága egy részletes névindex. Anno két ember A/4-es lapokon írogatta jó pár napig a rém lassan kialakuló listát, majd közönséges, hagyományos írógépre "kopogta". Ma ez a számítógépes kéziratok korában mindössze pár óra, esetleg egy-két nap lenne egy ilyen kötet esetében. Ezt mindezek ellenére újabban rengetegszer hiányolnunk kell, és bizony, sokszor ezért nem kerülnek elő egyes kötetek adatai, mert 1-5-10 év múltán miért is emlékeznénk arra, hogy X.Y. kötetében szerepelt-e egy zenész/szakember, vagy sem? Ez, persze, csökkenti az adott kötet idézettségi mutatóját is...

(Megjegyzem, hogy anno nagyon csodálkoztam, hogy idősödő jazzmuzsikus barátaim, Beamter Bubi, Buttola Ede, Martiny Lajos, Orosz János, Zágon Iván, mennyire nem emlékeztek például hangfelvételi dolgokra, mit, kivel, mikor, hol? Nos, manapság, belépve a nyolcvanadikba, magam sem emlékszem már arra, hogy az általam jegyzett több mint ötven kötetben mit hova írtam le. És akkor, bizony, nagyon is jól jön a névindex... Max. tíz perc után tűpontos adatokkal folytatható a munka...)

Summa summarum: ez a kötet a jazzbarátoknak kötelező olvasmány, amely másokat is (akárcsak engem), továbbgondolásokra, további olvasgatásokra (is) invitál. Én speciel tavaly 12, a város különböző pontjain levő Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban összesen több mint száz(!), magyar és nem magyar nyelvű kötetet találtam, főleg a szépirodalom területéről, amelyek valamely formában kapcsolódtak a jazzhez. Érdeemes böngészni!